

”Utvärderingen i Finland har från början förtjänstfullt utvärderat bägge språkgruppernas utbildning så att man också kan dra slutsatser separat för den svenskspråkiga utbildningen.”

Heidi Backman

När utvärderingen kom till

Heidi Backman

I mitten av 1990-talet hörde jag till den lilla gruppen på Utbildningsstyrelsen som fick vara med och utveckla utvärderingsverksamheten inom det finländska utbildningssystemet. De flesta länder hade redan då nationella utvärderingssystem för utbildningen, inte Finland.

Jag måste ha varit yngst i gruppen, jag var entusiastisk och anmälde mig som frivillig, men fick inte delta i Utbildningsstyrelsens första utvärderingsprojekt, som gällde gymnasiet. Mitt första utvärderingsuppdrag blev istället ansvaret för två nationella delutvärderingar inom det andra nationella utvärderingsprojektet Jämlikhet och tillgänglighet i grundskolan (1996). Projektledaren Ritva Jakku-Sihvonen, som utvecklade den första nationella utvärderingsmodellen, gav mig ett stort ansvar. På Utbildningsstyrelsen hade vi på den tiden inga ordentliga statistiska analysprogram. Jag satt alltså med näsan i ett kompendium från universitetsstudiernas statistik kurs och testade mig fram. Jag skrev för hand in korrelationsformler i Excel, ruta för ruta. Det gick inte snabbt.

Uppdraget handlade om unga i riskzonen. Vi ville veta hur många som inte söker vidare efter grundskolan och varför. Det var en kvantitativ studie som byggde på material från gemensam elevansökan och en kvalitativ enkät som alla niondeklassister som inte sökte vidare efter grundskolan besvarade tillsammans med sin elevhandledare.

Utvärderingen fick rätt mycket publicitet och Olli-Pekka Heinonen, som då var undervisningsminister, citerade för medierna resultaten från mina delstudier. Studien innebar mycket för mig, även om den metodologiskt sett var tämligen simpel. Studien gjordes vid den tidpunkt då lågkonjunkturen, den sk. laman, höll sitt hårda grepp om Finland. En femtedel av arbetskraften gick arbetslös och jag glömmer aldrig svaren från femtonåringarna som på vår fråga om framtidsdrömmar svarade att de ska bli arbetslösa som mamma och pappa. Det var omskakande att läsa. De unga som då svarade på vår pappersenkät är i dag 38 år gamla. I mitt nuvarande arbete har jag

med kolleger, andra bildningsdirektörer, ibland reflekterat över orsaken till att vi igen verkar ha en generation tonåringar med mycket illamående. Och det slår mig varje gång att det kan vara fråga om barnen till dem jag studerade i mitten av 1990-talet.

Under flera år ansvarade jag sedan på Utbildningsstyrelsen för utvärderingen av svensk yrkesutbildning i projekt ledda av Anu Räisänen. De fem senaste åren har jag fått sitta i utvärderingsrådet till det Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU/Karvi) och följa upp det arbete som för mer än tjugo år sedan startade på bl.a. Utbildningsstyrelsen. I och med att Karvi sköter utvärderingen för allt från småbarnspedagogik till universitetsstudier och vuxenutbildning håller vi nu på att få relevant och longitudinell kunskap om hur hela utbildningssystemet fungerar, om barns och elevers studiestig, om hur vi kan förebygga utslagning och om hur utbildningen skapar inlärning, kompetens och jämlikhet i samhället. Den senaste tiden har Karvi bl.a. fokuserat på aktuella teman som digitaliseringens effekter och på integrationen av elever med invandrarbakgrund.

Utvärderingen i Finland har från början förtjänstfullt utvärderat bägge språkgruppernas utbildning så att man också kan dra slutsatser separat för den svenskspråkiga utbildningen. Det här har möjliggjort att de svenska skolorna fått relevant information för sin egen utveckling. Fenomen som finns specifikt i de svenska skolorna har ibland fått egna utvärderingar, t.ex. gällande språkprogrammet eller tvåspråkighet.

Utvärdering tar tid och kräver kompetens och uthållighet, men när man ser med vilka kostnader Karvi producerat kunskap kan man konstatera att det är en fördel att utvärderingen görs centraliserat och koordinerat. Vi som jobbar för utbildningsanordnare väntar på nya digitala rapporteringstjänster som snabbt ska ge oss aktuella fakta för lokal skolutveckling. Det är också viktigt att de nationella utvärderingarnas resultat når fram till dem som utvecklar på nationell nivå. Så sker inte alltid. Ett aktuellt exempel är utvärderingen om elevhälsa, som bl.a. visade att satsningen på gemensam (förebyggande) elevhälsa ännu inte är tillräcklig. Det här är resultat som inte fullt ut nått dem som bereder social- och hälsovårdsreformen eller dem som arbetar i utvecklingsprojektet för barn- och familjetjänster (Lape).

Vi har i vårt samhälle tillgång till mer information än någonsin tack vare den mediala utvecklingen, men vi har samtidigt mer behov än tidigare av evidensbaserad utveckling av utbildningen. Finlands styrka har varit det såvliga kloka sättet att utveckla utbildningen. I den modellen har forskning och utvärdering varit viktig. Det här är aktuellare än någonsin nu när mycket i vårt samhälle tenderar vara åsiktsstyrt, inte insiktsstyrt.

Vi behöver inte rankinglistor, standardiserade prov eller kontrollfunktioner, men nog utvärdering.